

POSTANOWIENIE

30 grudnia 2025 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Dariusz Dończyk

na posiedzeniu niejawnym 30 grudnia 2025 r. w Warszawie
w sprawie z powództwa Ł.T. i K.T.
przeciwko Bankowi spółce akcyjnej w W.
o ustalenie i zapłatę,
na skutek skargi kasacyjnej Banku spółki akcyjnej w W.
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Łodzi
z 29 maja 2024 r., I ACa 2439/23,

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;**
- 2. obciąża stronę pozwaną kosztami postępowania kasacyjnego, pozostawiając ich wyliczenie referendarzowi sądowemu.**

UZASADNIENIE

Określone w art. 398⁴ § 2 k.p.c. wymaganie uzasadnienia w skardze kasacyjnej wniosku o przyjęcie jej do rozpoznania zostaje spełnione, jeśli skarżący wykaże, że w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Cel wymagania przewidzianego w art. 398⁴ § 2 k.p.c. może być zatem osiągnięty jedynie przez powołanie i uzasadnienie istnienia przesłanek o charakterze publicznoprawnym, które –

zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. – będą mogły stanowić podstawę oceny skargi kasacyjnej pod kątem przyjęcia jej do rozpoznania. Na tych jedynie przesłankach Sąd Najwyższy może oprzeć rozstrzygnięcie w kwestii przyjęcia bądź odmowy przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

W skardze kasacyjnej wniesionej od wyroku Sądu Apelacyjnego w Łodzi z 29 maja 2024 r. (sygn. akt I ACa 2439/23), pełnomocnik pozwanego – Banku spółki akcyjnej w W. – oparł wniosek o jej przyjęcie do rozpoznania na przesłankach określonych w art. 398⁹ § 1 pkt 1, 2 i 3 k.p.c., tj. ze względu na występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego, istnienie potrzeby wykładni przepisów prawa oraz z tego względu, że w sprawie zachodzi nieważność postępowania.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania pozwany powołał następujące zagadnienia prawne:

- czy dopuszczalne jest wyeliminowanie przez strony charakteru niedozwolonego w rozumieniu art. 385¹ k.c. (abuzyność) postanowień umowy kredytu dotyczących indeksacji (waloryzacji) do kursu waluty obcej, odsyłających do Tabeli Kursów Walut Obcych banku-kredytodawcy, poprzez zastąpienie lub uzupełnienie ich, wskutek zawarcia aneksu do umowy, postanowieniami pozbawionymi abuzynego charakteru, dającymi możliwość korzystania przez kredytobiorcę z dowolnie wybranego kursu, poprzez samodzielne nabywanie waluty obcej na poczet spłaty kredytu?;

- czy w przypadku gdy postanowienia waloryzacyjne umowy kredytu indeksowanego (waloryzowanego), określające wysokość kwoty kredytu i wysokość rat kapitałowo-odsetkowych wyrażoną w walucie obcej poprzez odesłanie do kursów publikowanych w tabelach kursowych banku-kredytodawcy, zostają uznane za bezskuteczne, jako postanowienie niedozwolone w rozumieniu art. 385¹ § 1 i 2 k.c. (abuzywne) lub nieważne, a jednocześnie Sąd stwierdzi, że nie jest możliwe utrzymanie indeksowanego (waloryzowanego) charakteru umowy, to czy skutkiem ich eliminacji z umowy jest (1) stwierdzenie, że sporna umowa upada w całości, czy też (2) eliminacja mechanizmu waloryzacji z umowy i przekształcenie jej z mocą wsteczną w kredyt złotowy?;

- jakie oprocentowanie należy przyjąć dla wyliczenia odsetek od hipotetycznego kredytu złotowego w przypadku stwierdzenia, że skutkiem abuzywności lub nieważności postanowień waloryzacyjnych zawartych w umowie kredytu indeksowanego (waloryzowanego) jest eliminacja mechanizmu waloryzacji z umowy i przekształcenie jej z mocą wsteczną w kredyt złotowy, w szczególności czy powinno być to (1) zmienne oprocentowanie oparte na stawce bazowej WIBOR 3M; (2) stałe oprocentowanie w wysokości ustalonej przez strony w dniu zawarcia umowy kredytu indeksowanego (waloryzowanego), wpisane do tej umowy; czy też (3) zmienne oprocentowanie oparte na stawce bazowej właściwej dla waluty waloryzacji, czyli np. LIBOR 3M dla CHF (w przypadku umowy zawierającej odniesienie do kursu franka szwajcarskiego)?;

- w razie przekształcenia kredytu indeksowanego (waloryzowanego) z mocą wsteczną w kredyt złotowy, najbliższe pierwotnej woli stron oraz zasad bankowości, finansów i ekonomii jest naliczanie zmiennego oprocentowania w oparciu o stawkę WIBOR 3M. Jeżeli jednak Sąd dojdzie do przekonania, że nie jest dopuszczalne zastosowanie takiego oprocentowania w drodze wykładni umowy po wyeliminowaniu z niej mechanizmu waloryzacji, to najbardziej trafne będzie usunięcie z umowy wszystkich elementów właściwych dla waluty obcej, a zatem również mechanizmu zmiany oprocentowania w oparciu o zmiany stawki LIBOR 3M dla CHF. W takim przypadku zasadne będzie zastosowanie oprocentowania „wyjściowego” dla wyliczenia odsetek w całym okresie kredytowania (tytułem przykładu wskazać można, że oprocentowanie takie wskazane jest w § 1 ust. 8 Umowy, której dotyczy niniejszy spór). Wyłącznie, jeżeli Sąd stwierdzi, że brak jest podstaw do wyeliminowania z umowy również mechanizmu zmiany oprocentowania w oparciu o zmiany stawki LIBOR 3M dla CHF, a jedyną alternatywą byłoby ewentualnie stwierdzenie, że umowa upada w całości, właściwe będzie zastosowania zmiennego oprocentowania zgodnie z ustalonym przez strony mechanizmem jego zmiany, to jest oprocentowania opartego na stawce LIBOR 3M dla CHF;

- czy w przypadku roszczeń nieterminowych, skorzystanie z materialnoprawnego prawa zatrzymania oraz złożenie procesowego zarzutu zatrzymania dla swojej skuteczności musi być poprzedzone uwymagalnieniem

roszczenia należnego stronie, która korzysta z prawa zatrzymania, poprzez sformułowanie wezwania do zapłaty, czy też, przeciwnie, strona może skorzystać z prawa zatrzymania również gdy nie skierowała do strony przeciwnej uprzedniego wezwania do zapłaty?

Dostrzeżona przez pozwanego potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów dotyczy przepisów:

- art. 365 § 1 k.p.c. w zw. z art. 366 k.p.c. (wątpliwość polega na tym czy wiążąca moc orzeczenia rozciąga się również na treść jego uzasadnienia);

- art. 385¹ § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 6 ust. 1 Dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz. Urz. WE L 95, s. 29, dalej: „dyrektywa 93/13”) (wątpliwość dotyczy tego, czy możliwe jest wyeliminowanie przez strony abuzywności postanowień umowy kredytu dotyczących indeksacji (waloryzacji) do kursu waluty obcej, odsyłających do Tabeli Kursów Walut Obcych kredytodawcy, poprzez zastąpienie lub uzupełnienie ich, wskutek zawarcia aneksu do umowy, postanowieniami pozbawionymi abuzywnego charakteru, dającymi możliwość korzystania przez Powoda z dowolnie wybranego kursu, poprzez samodzielne nabywanie waluty obcej na poczet spłaty kredytu);

- art. 385¹ § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 7 ust. 1 i 8b ust. 1 dyrektywy 93/13 (w odniesieniu do abuzywności waloryzacyjnych) oraz art. 353¹ k.c. w zw. z art. 58 § 1 i 3 k.c. (w odniesieniu do nieważności klauzul waloryzacyjnych), w zw. z art. 2, 31 ust. 3 i 32 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej (wątpliwość polega na tym, czy w przypadku stwierdzenia, że klauzula waloryzacyjna podlega eliminacji z umowy kredytu indeksowanego (waloryzowanego) do kursu waluty obcej z uwagi na jej nieważność lub abuzywność, umowa powinna być nadal wykonywana, czy też umowa upada w całości).

- art. 385¹ § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 7 ust. 1 i 8b ust. 1 dyrektywy 93/13 (w odniesieniu do abuzywności waloryzacyjnych) oraz art. 353¹ k.c. w zw. z art. 58 § 1 i 3 k.c. (w odniesieniu do nieważności klauzul waloryzacyjnych) - wątpliwość dotyczy tego, jakie oprocentowanie należy przyjąć dla wyliczenia odsetek od

hipotetycznego kredytu złotowego w przypadku stwierdzenia, że skutkiem abuzywności lub nieważności postanowień waloryzacyjnych zawartych w umowie kredytu indeksowanego (waloryzowanego) jest eliminacja mechanizmu waloryzacji z umowy i przekształcenie jej z mocą wsteczną w kredyt złotowy, w szczególności czy powinno być to (1) zmienne oprocentowanie oparte na stawce bazowej WIBOR 3M; (2) stałe oprocentowanie w wysokości ustalonej przez strony w dniu zawarcia umowy kredytu indeksowanego (waloryzowanego), wpisane do tej umowy; czy też (3) zmienne oprocentowanie oparte na stawce bazowej LIBOR 3M dla CHF;

- art. 496 k.c. w zw. z art. 497 k.c., w zw. art. 455 k.c. (wątpliwość polega na tym, czy w przypadku roszczeń nieterminowych, skorzystanie z materialnoprawnego prawa zatrzymania oraz złożenie procesowego zarzutu zatrzymania dla swojej skuteczności musi być poprzedzone uwymagalnieniem roszczenia należnego stronie, która korzysta z prawa zatrzymania, poprzez sformułowanie wezwania do zapłaty, czy też, przeciwnie, strona może skorzystać z prawa zatrzymania również gdy nie skierowała do strony przeciwnej uprzedniego wezwania do zapłaty).

Odnosząc się do przesłanek przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, wskazanych przez skarżącego we wniosku, Sąd Najwyższy stwierdza, że żadna z nich nie została wykazana w sposób uzasadniający uwzględnienie wniosku na podstawie art. 398⁹ § 1 pkt 1, 2 i 3 k.p.c.

Co do przesłanki z art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c., skarżący powinien odpowiednio sformułować zagadnienie prawne, wskazać przepisy prawa, na których tle zagadnienie się wyłoniło oraz przedstawić argumentację jurydyczną uzasadniającą możliwość rozbieżnych ocen prawnych oraz świadczącą o istotności tego zagadnienia (zob. np. postanowienia Sądu Najwyższego: z 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002, nr 1, poz. 11, z 2 grudnia 2014 r., II CSK 376/14 i z 9 kwietnia 2015 r., V CSK 547/14). W świetle ugruntowanego orzecznictwa zagadnienie prawne jest istotne, jeżeli jego rozstrzygnięcie ma znaczenie dla ukierunkowania praktyki sądowej i rozstrzygnięcia sprawy, w której zagadnienie powstało (zob. np. postanowienie Sądu Najwyższego z 18 września 2012 r., II CSK 180/12 oraz z 2 grudnia 2014 r., II CSK 376/14), wywołuje poważne wątpliwości, a zarazem nie było

dotychczas rozstrzygnięte w judykaturze albo dotychczasowe orzecznictwo wymaga zmiany (zob. np. postanowienie Sądu Najwyższego z 24 sierpnia 2016 r., II CSK 94/16). Kwestia taka powinna spełniać wymagania stawiane zagadnieniu prawnemu przedstawianemu Sądowi Najwyższemu przez sąd drugiej instancji w razie powstania poważnych wątpliwości (art. 390 § 1 k.p.c. - zob. postanowienia Sądu Najwyższego: z 23 stycznia 2014 r., I UK 361/13 oraz z 14 września 2012 r., I UK 218/12), których nie można rozwiązać za pomocą powszechnie przyjętych reguł wykładni prawa (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z 8 maja 2015 r., III CZP 16/15 oraz z 24 października 2012 r., I PK 129/12). Chodzi przy tym wyłącznie o poważne wątpliwości, wymagające zaangażowania Sądu Najwyższego, wykraczające poza poziom zwykłych wątpliwości prawnych, które powstają niemal w każdym procesie decyzyjnym stosowania prawa. W celu spełnienia przesłanki przewidzianej w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. nie wystarczy samo sformułowanie pytania (pytań) do Sądu Najwyższego. Konieczne jest również zaproponowanie możliwych (odmiennych) odpowiedzi na postawione pytanie. Ograniczenie się do sformułowania pytania, wymagającego zdaniem skarżącego udzielenia odpowiedzi, nie wypełnia zatem dyspozycji wskazanego przepisu. (zob. m.in. np. postanowienia Sądu Najwyższego: z 15 grudnia 2011 r., II PK 183/11, z 20 grudnia 2011 r., II PK 207/11, z 9 stycznia 2017 r., II CSK 423/16 oraz z 16 maja 2018 r., II CSK 12/18). Wskazuje się na konieczność wskazania na występujące rozbieżności interpretacyjne przy rozstrzyganiu przedstawionego zagadnienia prawnego w orzecznictwie lub nauce prawa (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z 10 maja 2018 r., I CSK 798/17, z 26 kwietnia 2018 r., IV CSK 585/17 oraz z 8 kwietnia 2018 r., V CSK 577/17).

Co do przesłanki z art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c., jej spełnienie wymaga wskazania przepisu prawa, którego wykładnia budzi wątpliwości, określenia zakresu tej wykładni, podania, na czym polegają wątpliwości związane z rozumieniem przepisu oraz przedstawienia argumentacji przemawiającej za tym, że mają one rzeczywisty i poważny charakter, nie należą zaś do zwykłych wątpliwości związanych z procesem stosowania prawa. Wymagane jest także wykazanie, że treść i znaczenie przepisu nie zostały dostatecznie wyjaśnione w dotychczasowym orzecznictwie lub że istnieje potrzeba zmiany ich

dotychczasowej wykładni. Jeżeli podstawą wniosku w tym zakresie jest twierdzenie o występujących w orzecznictwie sądowym rozbieżnościach wynikających z dokonywania przez sądy różnej wykładni przepisu, konieczne jest także wskazanie rozbieżnych orzeczeń, dokonanie ich analizy i wykazanie, że rozbieżność wynika z różnej wykładni przepisu (zob. np. postanowienie Sądu Najwyższego z 28 marca 2007 r., II CSK 84/07, oraz z 14 grudnia 2023 r., I CSK 6110/22). Należy podkreślić, że wątpliwości wskazane przez skarżącego muszą istnieć nadal w chwili orzekania w przedmiocie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania. Argumentacja dotycząca rozbieżności w orzecznictwie sądów wymaga przytoczenia przykładów orzeczeń, które wskazują na rzeczywistą rozbieżność w wykładni przepisów, występującą również w chwili orzekania w przedmiocie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 18 lipca 2024 r., I CSK 1225/23).

Należy podkreślić, że problemy prawne przedstawione przez skarżącego nie mają cech nowości wymaganej od istotnego zagadnienia prawnego uzasadniającego przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania. Kwestie te były przedmiotem wielokrotnych wypowiedzi Sądu Najwyższego w orzeczeniach wydanych, często w odniesieniu do zbliżonych treścią umów kredytowych, nie tylko na etapie wstępnej oceny. Wszystkie te zagadnienia zostały omówione i rozstrzygnięte w orzecznictwie sądowym, które często zapadało już po wniesieniu skargi kasacyjnej, ponieważ dotyczą one starszych spraw. W międzyczasie ukształtowało się orzecznictwo dotyczące tych problemów i w świetle obecnych orzeczeń, skarga jest nieaktualna, co uniemożliwia jej przyjęcie do rozpoznania. Podobnie należy ocenić przytoczone we wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania wątpliwości co do wykładni przepisów prawa.

W aktualnym orzecznictwie Sądu Najwyższego nie budzi wątpliwości abuzywny charakter zawartych w umowach kredytu frankowego typowych klauzul odsyłających do tabel kursowych banku przy przeliczeniu waluty obcej na złote polskie i odwrotnie. Tego typu klauzule nie wskazują obiektywnych kryteriów ustalania kursu waluty obcej, który jest jednostronnie ustalany przez bank, co pozostawia pole do arbitralnego działania banku i w ten sposób obarcza kredytobiorcę nieprzewidywalnym ryzykiem oraz narusza równorzędność stron

umowy kredytu (zob. np. wyroki Sądu Najwyższego z 24 lutego 2022 r., II CSKP 45/22, z 21 listopada 2023 r., II CSKP 1602/22 oraz z 14 lutego 2025 r., II CSKP 1545/22). Ocena niedozwolonego charakteru postanowienia, jak i konsekwencje wynikające z jego eliminacji, wymagają odniesienia do chwili zawarcia umowy (zob. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 20 czerwca 2018 r., III CZP 29/17, OSNC 2019, nr 1, poz. 2). Co do zasady wyłączona jest też możliwość zastąpienia niedozwolonego postanowienia umownego odnoszącego się do sposobu określania kursu waluty obcej (w umowie kredytu indeksowanego czy denominowanego) innym sposobem określenia kursu waluty obcej (zob. m.in. wyroki Sądu Najwyższego z 14 lutego 2025 r., II CSKP 1545/22 i z 28 lutego 2025 r., II CSKP 1277/24). Brak jest też jakichkolwiek podstaw do rozdzielenia postanowień dotyczących przeliczania waluty obcej na złote polskie i dokonywania ich odrębnej oceny prawnej (zob. np. wyroki Sądu Najwyższego z 20 lutego 2023 r., II CSKP 809/22 i z 29 listopada 2023 r., II CSKP 1460/22).

W szczególności w orzecznictwie Sądu Najwyższego nie budzi wątpliwości, że klauzula ryzyka walutowego i klauzula kursowa określająca przeliczenie zobowiązań stron (w ramach przyjętego w umowie mechanizmu waloryzacji) są ze sobą ściśle powiązane. Ma to istotne znaczenie z perspektywy oceny, czy określają one główne świadczenia stron, czy zostały sformułowane w sposób jednoznaczny, a także w kontekście możliwości utrzymania umowy w mocy. Rozszczepienie tych klauzul jest zabiegiem sztucznym, ponieważ klauzula ryzyka walutowego nie może funkcjonować bez klauzuli kursowej określającej przeliczenie zobowiązań stron celem ustalenia wysokości ich świadczenia. Z kolei klauzula kursowa nie ma racji bytu w umowie, w której nie zastosowano mechanizmu przeliczeniowego i wynikającego z niego narażenia konsumenta na ryzyko kursowe. (zob. m.in. wyroki Sądu Najwyższego z 20 lutego 2023 r., II CSKP 809/22 i z 29 listopada 2023 r., II CSKP 1460/22 i dalsze powołane tam orzecznictwo). Wyeliminowanie z umowy kredytu indeksowanego do waluty obcej klauzul przeliczeniowych, uznanych za abuzywne, prowadzi również do upadku klauzuli ryzyka walutowego, która jest charakterystyczna dla umowy kredytu indeksowanego do waluty obcej i uzasadnia powiązanie stawki oprocentowania ze stawką LIBOR. Takie przekształcenie umowy, co prowadziłoby do dalszej realizacji udzielonego kredytu jako złotowego,

jest na tyle daleko idące, że należy ją w takim kształcie uznać za umowę o odmiennej istocie i charakterze, nawet jeśli nadal dotyczy innego podtypu czy wariantu umowy kredytu. W konsekwencji, po wyeliminowaniu tego rodzaju klauzul, utrzymanie umowy w formie zamierzonej przez strony nie jest możliwe (zob. np. wyroki Sądu Najwyższego z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC-ZD 2021, z. B, poz. 20, z 13 kwietnia 2022 r., II CSKP 15/22, z 10 maja 2022 r., II CSKP 285/22, OSNC-ZD 2022, nr 4, poz. 45 i II CSKP 382/22, z 8 listopada 2022 r., II CSKP 1153/22, z 26 stycznia 2023 r., II CSKP 722/22 oraz z 20 lutego 2023 r., II CSKP 809/22). Wyeliminowanie z umowy abuzywnych klauzul przeliczeniowych nie prowadzi więc do utrzymania w mocy umowy kredytu indeksowanego kursem franka szwajcarskiego jako kredytu złotowego oprocentowanego według stawki LIBOR (lub WIBOR), gdyż jest to sprzeczne z naturą stosunku prawnego łączącego strony (zob. np. wyroki Sądu Najwyższego z 22 stycznia 2016 r., I CSK 1049/14, OSNC 2016, nr 11, poz. 11 i z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC-ZD 2021, nr 2, poz. 20 oraz powołane tam wyroki Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 14 marca 2019 r., C-118/17, Zsuzsanna Dunai przeciwko ERSTE Bank Hungary Zrt, ECLI:EU:C:2019:207 i z 5 czerwca 2019 r., C-38/17, GT przeciwko HS, ECLI:EU:C:2019:461, jak również wyroki Sądu Najwyższego z 13 kwietnia 2022 r., II CSKP 15/22, z 10 maja 2022 r., II CSKP 285/22, OSNC-ZD 2022, nr D, poz. 45, z 13 maja 2022 r., II CSKP 293/22, z 8 listopada 2022 r., II CSKP 1153/22, z 26 stycznia 2023 r., II CSKP 722/22, z 31 stycznia 2023 r., II CSKP 941/22, z 25 maja 2023 r., II CSKP 1311/22 i z 28 lipca 2023 r., II CSKP 611/22). W świetle tej oceny pozbawione znaczenia są wszystkie te zagadnienia prawne oraz potrzeba wykładni przepisów prawa, którą pozwany wiązał z założeniem, że po wyeliminowaniu z umowy klauzul abuzywnych może ona przekształcić się w kredyt złotowy.

W orzecznictwie wyłączono też możliwość usunięcia luki powstałej w umowie po postanowieniach abuzywnych niewiążących konsumenta przez zastąpienie ich innymi przepisami, zwyczajami lub w drodze wykładni na podstawie art. 65 § 1 i 2 k.c. lub art. 56 k.c. w zw. z art. 41 prawa wekslowego albo art. 56 k.c. w zw. z art. 358 § 2 k.c. (zob. np. wyroki Sądu Najwyższego z 8 listopada 2022 r., II CSKP 1153/22 i z 31 stycznia 2023 r., II CSKP 941/22). W tym zakresie Sąd Najwyższy

uwzględnił orzecznictwo Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, w którym wykluczono możliwość uzupełnienia luki w umowie w razie stwierdzenia nieuczciwego charakteru jednego z warunków umowy zawartej między przedsiębiorcą a konsumentem, przez zmianę treści tego warunku poprzez wykładnię oświadczeń woli stron, co miałoby prowadzić do zastosowania w jego miejsce przepisów dyspozytywnych (zob. wyroki z 3 października 2019 r., C-260/18, K. Dziubak, i J. Dziubak, ECLI:EU:C:2019:819, z 14 czerwca 2012 r., C-618/10, Banco Español de Crédito, ECLI:EU:C:2012:349, z 26 marca 2019 r., C-70/17, Abanca, ECLI:EU:C:2019:250, z 30 kwietnia 2014 r., C-26/13, Kásler, ECLI:EU:C:2014:282 i z 2 września 2021 r., C-932/19, OTP Jelzálogbank, ECLI:EU:C:2021:673). Taki zabieg prowadziłby do zmiany treści klauzuli indeksacyjnej, prowadząc do zmiany jej rozumienia. Zgodnie z orzecznictwem Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, art. 5 i 6 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie temu, by sąd krajowy, który stwierdził nieuczciwy charakter warunku umowy, dokonał wykładni tego warunku w celu złagodzenia jego nieuczciwego charakteru, nawet jeśli taka wykładnia odpowiadałaby wspólnej woli stron. Artykuł 6 ust. 1 ww. dyrektywy należy interpretować w ten sposób, że niezgodny z tym artykułem jest przepis prawa krajowego dający sądowi możliwość uzupełnienia umowy przez zmianę treści owego warunku. Możliwość taka istniałaby tylko w przypadku, gdyby stwierdzenie nieważności nieuczciwego warunku zobowiązywało sąd do unieważnienia umowy w całości, narażając tym samym konsumenta na szczególnie niekorzystne konsekwencje (zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 18 listopada 2021 r. C-212/20, M.P., B.P. przeciwko "A", pkt 72, ECLI:EU:C:2021:934 i z 29 kwietnia 2021 r., C-19/20, Bank BPH, pkt 57, ECLI:EU:C:2021:341). Uwzględniając to stanowisko w orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjęto, że art. 65 k.c., choć przydatny przy wykładni oświadczeń woli, nie może być wykorzystany do sanowania klauzuli abuzywnej – nie służy bowiem konstruowaniu nowych postanowień, lecz interpretacji już złożonych (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z 31 stycznia 2023 r., II CSKP 941/22, z 25 lipca 2023 r., II CSKP 1487/22 i z 6 września 2024 r., II CSKP 1644/22). W uzasadnieniu uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego (zasady prawnej) z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21 (OSNC 2021, nr 9,

poz. 56) wskazano, nawiązując do wcześniejszego orzecznictwa, w tym orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (zob. w szczególności wyrok TSUE z 3 października 2019 r., C-260/18, Kamil Dziubak, Justyna Dziubak p. Raiffeisen Bank International AG, ECLI:EU:C:2019:819), że zastąpienie niedozwolonego postanowienia umownego odnoszącego się do sposobu określania kursu waluty obcej (w umowie kredytu indeksowanego czy denominowanego) innym sposobem określenia kursu waluty obcej wchodzi w rachubę tylko wtedy, gdy (koniunkcja przesłanek): 1) po wyłączeniu klauzuli abuzywnej umowa nie może obowiązywać, o czym decyduje obiektywne podejście w świetle prawa krajowego, a zatem wola jednej ze stron, w tym konsumenta, nie ma w tym zakresie rozstrzygającego znaczenia; 2) całkowity upadek umowy naraża konsumenta na „szczególnie niekorzystne konsekwencje”, w świetle okoliczności istniejących w czasie sporu lub możliwych wówczas do przewidzenia, z uwzględnieniem rzeczywistych i bieżących interesów konsumenta i z zastrzeżeniem, że do celów tej oceny decydująca jest wola wyrażona przez konsumenta w tym względzie; 3) istnieje przepis dyspozytywny albo przepis „mający zastosowanie, gdy strony danej umowy wyrażą na to zgodę”, który mógłby zastąpić wyeliminowane niedozwolone postanowienie umowne, umożliwiając utrzymanie umowy w mocy; jeżeli niedozwolone postanowienie umowne odzwierciedlało obowiązujący przepis ustawowy mający zastosowanie w przypadku porozumienia stron, w rachubę wchodzi także zastąpienie niedozwolonego postanowienia „tym stanowiącym punkt odniesienia przepisem ustawowym w nowym brzmieniu przyjętym już po zawarciu umowy”. Decydujące znaczenie ma tu więc wola konsumenta. W orzecznictwie wyłączono także możliwość zastąpienia postanowień niedozwolonych przepisem art. 358 § 2 k.c. dla określenia sposobu ustalania kursu waluty obcej (franka szwajcarskiego) w ramach mechanizmu indeksacyjnego stosowanego przy wypłacie i spłacie kredytu. W świetle aktualnego orzecznictwa Sądu Najwyższego (zob. np. wyroki z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC-ZD 2021, nr 2, poz. 20 i z 26 kwietnia 2024 r., II CSKP 150/24), jak również Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (zob. m.in. wyrok z 29 kwietnia 2021 r., C-19/20, I.W. przeciwko Bank BPH S.A., ECLI:EU:C:2021:341) art. 358 § 2 k.c. nie może być traktowany jako przepis, który z mocy prawa lub w

ramach mechanizmu dyspozytywności zastępuje postanowienie abuzywne w umowie konsumenckiej. Zastosowanie tego przepisu wymaga każdorazowej oceny jego adekwatności w konkretnym stosunku obligacyjnym, z uwzględnieniem woli konsumenta oraz zasad wynikających z dyrektywy 93/13. Przepis ten nie może być wykorzystany w sposób prowadzący do utrzymania w mocy umowy zawierającej nieuczciwe warunki, bez uprzedniego wyrażenia świadomej i dobrowolnej zgody przez konsumenta. Zakres zastosowania omawianego przepisu ogranicza się bowiem do zobowiązań rzeczywiście wyrażonych w walucie obcej, a nie takich, w których waluta pełni wyłącznie funkcję przeliczeniową. Kredyty indeksowane do waluty obcej, w których zobowiązanie pierwotnie wyrażone jest w złotych, a waluta obca pełni jedynie rolę mechanizmu waloryzacyjnego, nie spełniają tej przesłanki, co wyklucza automatyczne zastosowanie art. 358 § 2 k.c. Dodatkowo, należy zauważyć, że przepis ten wszedł w życie dopiero w dniu 24 stycznia 2009 r., a brak jest przepisów intertemporalnych, które pozwalałyby na jego zastosowanie do umów zawartych przed tą datą. Stanowisko Sądu Najwyższego w tym zakresie pozostaje jednoznaczne i konsekwentne, co potwierdza wyrok z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, w którym wskazano, że przepisy prawa nie mogą działać retroaktywnie, w szczególności w kontekście zastępowania niedozwolonych postanowień umownych w relacjach konsumenckich.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjęto, że umowa kredytu jest umową wzajemną (zob. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 28 lutego 2025 r., III CZP 126/22, OSNC 2025, nr 11, poz. 97). Możliwość wykorzystania prawa zatrzymania w stosunku do strony będącej konsumentem przez bank jest w zasadzie wyłączona już na gruncie przepisów kodeksu cywilnego. W braku szczególnych okoliczności możliwość skutecznego podniesienia zarzutu zatrzymania wyłącza możliwość podniesienia przez nią zarzutu potrącenia. Podważa to bowiem legitymowany prawnie interes strony, która dysponując możliwością wymuszenia spełnienia świadczenia wzajemnego, z możliwości tej nie korzysta, lecz - powołując się na potrzebę „zabezpieczenia” wierzytelności, którą może swobodnie wyegzekwować - odmawia spełnienia świadczenia należnego kontrahentowi ze skutkiem w postaci dalszego utrzymywania stanu niepewności między stronami. Kwestia ta rysuje się szczególnie wyraźnie w razie nierównowagi

majątkowej stron stosunku prawnego, gdy dalsze pozostawanie w impasie mogłoby w istocie służyć szykanowaniu strony słabszej, z uwagi na trudność w zaoferowaniu przez nią świadczenia wzajemnego (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 6 czerwca 2025 r., II CSKP 545/23). Poza tym, jak wskazano w powołanym wyroku w sprawach objętych zakresem zastosowania dyrektywy 93/13, przy ocenie zasadności zarzutu zatrzymania uwzględnienia wymaga w każdym przypadku konieczność dokonywania przez sąd krajowy, zgodnie z zasadą efektywności prawa Unii, wykładni przepisów prawa krajowego zgodnej z przepisami dyrektywy unijnej, tak dalece, jak to możliwe. Z tych względów wymagana jest ocena możliwości wykorzystania przez bank zarzutu zatrzymania przez pryzmat art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 (zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 14 grudnia 2023 r., TL, WE przeciwko Syndykowi masy upadłości Getin Noble Bank S.A., C-28/22, ECLI:EU:C:2023:992 i postanowienie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 8 maja 2024 r., C-424/22, WN przeciwko Santander Bank Polska S.A., ECLI:EU:C:2024:398 oraz m.in. wyroki Sądu Najwyższego z 28 lutego 2025 r., II CSKP 2231/22 oraz z 11 marca 2025 r., II CSKP 617/23). W konsekwencji, przy wykładni przepisów o niedozwolonych postanowieniach umownych należy uwzględnić, że w świetle wyżej powołanych orzeczeń Trybunału Sprawiedliwości regulacje dyrektywy 93/13 stoją na przeszkodzie przyjęciu, że w razie stwierdzenia nieważności zawartej przez instytucję bankową z konsumentem umowy kredytu hipotecznego, instytucja ta może powołać się na prawo zatrzymania, gdyż naruszyłoby to skutek restytucyjny przewidziany w dyrektywie 93/13. Ze względu na powyższą oceną bez znaczenia pozostaje kwestia wskazana przez pozwanego czy warunkiem skutecznego podniesienia zarzutu zatrzymania jest to, aby wierzytelność podmiotu podnoszącego ten zarzut była wymagalna.

Sąd Najwyższy wypowiedział się też co do możliwości sanowania niedozwolonego postanowienia na skutek zawarcia przez strony postępowania aneksu do umowy umożliwiającego kredytobiorcom zmianę sposobu spłaty kredytu. Wyjaśnił, że zgodna zmiana umowy kredytu dokonana w związku z wejściem w życie ustawy z 29 lipca 2011 r. o zmianie ustawy – Prawo bankowe, np. w formie aneksu, mogłaby tylko wtedy implikować sanację wadliwych postanowień

umownych, jeřliby można ją potraktować jako wyraz „řwiadomej i dobrowolnej” zgody konsumenta na związanie abuzywnym postanowieniem umownym. Zakłada to przede wszystkim, że konsument – dokonując czynności prawnej – jest řwiadomy wadliwořci postanowień umownych, które czynnořć ta miałaby sanować (zob. wyroki Sądu Najwyższego z 19 stycznia 2024 r., II CSKP 874/22, z 6 wrzeřnia 2024 r., II CSKP 1644/22, uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21 i wyrok Trybunału Sprawiedliwořci Unii Europejskich z 29 kwietnia 2021 r., C-19/20, I.W., R.W. przeciwko Bank BPH S.A., ECLI:EU:C:2021:341). Sąd Najwyższy uznał zatem, że zmiana umowy kredytu poprzez aneks może sanować wadliwe postanowienia tylko wtedy, gdy konsument řwiadomie i dobrowolnie zgodził się na związanie abuzywnym postanowieniem, będąc řwiadomym jego wadliwořci i konsekwencji. W orzecznictwie wyjařniono teř, jakie przesłanki muszą być spełnione, aby uznać, że przez zmianę umowy (zawarcie aneksu) doszło do uchylenia konsekwencji abuzywnořci zastrzeřzonych w niej klauzul. W szczegółnořci, że może to nastąpić tylko wówczas, gdy konsument zrezygnował z wyciągania konsekwencji z tej abuzywnořci řwiadomie i swobodnie, co zakłada, iż wiedział on o niedozwolonym charakterze klauzul i związanych z tym konsekwencjach (zob. wyroki Sądu Najwyższego z 25 lipca 2023 r., II CSKP 1487/22, z 25 października 2023 r., II CSKP 820/23 i z 7 lutego 2025 r., II CSKP 1972/22). Przepisy ustawy antyspreadowej (ustawy z dnia 29 lipca 2011 r. o zmianie ustawy - Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw - Dz.U. z 2011 r. Nr 65, poz. 984 - która weszła w życie 26 sierpnia 2011 r. i na której dodano do art. 69 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Prawo bankowe (Dz. U. z 2002 r. Nr 72, poz. 665, z późn. zm.) m.in. ust. 3) nie pozwalają teř przyjąć, że celem powołanego postanowienia było zastąpienie abuzywnych klauzul przeliczeniowych zawartych w umowach kredytu powiązanych z walutą obcą, względnie sanowanie wadliwořci takich klauzul i jej skutków, od chwili zawarcia umowy (*ex tunc*). Powołana ustawa miała zastosowanie do umów wařnie zawartych. Skoro zaś oceny abuzywnořci postanowienia umownego dokonuje się według stanu z chwili zawarcia umowy, a nie następczo, to ocena niedozwolonego charakteru postanowienia nie może uwzględniać okolicznořci powstałych po zawarciu umowy, w tym także sposobu stosowania postanowienia w praktyce (zob. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu

Najwyższego z 20 czerwca 2018 r., III CZP 29/17, OSNC 2019, nr 1, poz. 2 oraz m.in. wyroki Sądu Najwyższego: z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC-ZD 2021, nr B, poz. 20, z 10 maja 2022 r., II CSKP 285/22 i z 28 października 2022 r., II CSKP 894/22). W ustawie antyspreadowej nie ma też regulacji prawnych, które zastępowałyby niedozwolone postanowienia umowne i korzystałyby z domniemania, że są one rezultatem wyważenia ogółu praw i obowiązków stron umowy, co wyłączałoby kontrolę ich abuzywności. Ustawa antyspreadowa nie zawiera więc przepisów o charakterze dyspozytywnym, które mogłyby zastąpić nieuczciwe klauzule zawarte w umowie łączącej strony.

Wątpliwość pozwanego dotycząca wykładni art. 365 § 1 k.p.c. w zw. z art. 366 k.p.c. co do zakresu mocy wiążącej orzeczenia nie jest powiązana z jakimkolwiek zarzutem wypełniającym podstawy skargi kasacyjnej. Z tego względu nie może ona uzasadniać przyjęcia skargi kasacyjnej z przyczyny określonej w art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c.

W świetle powyższego Sąd Najwyższy stwierdza, że skarżący nie wykazał, aby w dacie orzekania w przedmiocie przedsądu istniała potrzeba ponownego odniesienia się do wskazanych przepisów oraz poruszonej problematyki. Argumenty zawarte we wniosku, zestawione z motywami zaskarżonego wyroku oraz uwzględniając aktualny dorobek orzeczniczy Sądu Najwyższego, nie wskazują na konieczność kolejnej wypowiedzi w objętej nim materii – z uwzględnieniem publicznoprawnego charakteru skargi kasacyjnej oraz jej funkcji wykraczającej poza ochronę interesu indywidualnego.

Wreszcie, skarżący powołał się na przesłankę z art. 398⁹ § 1 pkt 3 k.p.c., zarzucając nieważność postępowania. Zarzut ten nie został jednak skutecznie wykazany. Po pierwsze, zarzut nieważności skarżący wiązał z przyczyną określoną w art. 379 pkt 5 k.p.c. (z powodu pozbawienia strony możliwości obrony swych praw). W orzecnictwie Sądu Najwyższego utrwalony jest pogląd, że pozbawienie strony możliwości obrony jej praw w rozumieniu art. 379 pkt 5 k.p.c. zachodzi wtedy, gdy dochodzi do naruszenia przez sąd przepisów procesowych będących źródłem uprawnień strony, wpływu tego uchybienia na wyłączenie możliwości działania strony w postępowaniu oraz niemożności obrony swych praw w postępowaniu

w następstwie wystąpienia obu uprzednio wymienionych okoliczności. Nie dochodzi do nieważności postępowania, gdy mimo naruszenia przez sąd przepisów postępowania strona podjęła czynności w procesie (zob. np. wyrok Sądu Najwyższego z 1 marca 2017 r., IV CSK 350/16). Powołane przez skarżącego okoliczności nie uzasadniają przyjęcia, że taka sytuacja nastąpiła w sprawie. Należy podkreślić, że opinia biegłego nie miała znaczenia dla sprawy z uwagi na kierunek rozstrzygnięcia przyjęty przez Sądy obu instancji. Inne wskazane przez skarżącego uchybienia mogły być kwalifikowane jedynie jako uchybienia przepisom postępowania, ale nie skutkujące nieważnością postępowania z przyczyny wskazanej w art. 379 pkt 5 k.p.c. Po drugie, przyczyną uzasadniającą przyjęcie skargi kasacyjnej z przyczyny określonej w art. 398⁹ § 1 pkt 3 k.p.c. jest nieważność postępowania przed sądem drugiej instancji (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 12 sierpnia 2025 r., I PSK 39/25 i powołane tam dalsze orzecznictwo). Tymczasem zarzucana przez skarżącego nieważność postępowania dotyczy postępowania przed sądem pierwszej instancji. Sąd drugiej instancji w ramach kognicji określonej w art. 378 § 1 k.p.c. ma obowiązek uwzględnienia z urzędu nieważności postępowania przed sądem pierwszej instancji. Z perspektywy postępowania kasacyjnego niedostrzeżenie przez sąd drugiej instancji nieważności postępowania przed sądem pierwszej instancji jest traktowane jedynie jako uchybienie procesowe, które może być przedmiotem zarzutu w skardze kasacyjnej mieszczącego się w podstawie kasacyjnej z art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c. Sąd Najwyższy może je uwzględnić, jeżeli naruszenie przepisom postępowania odnoszących się do sądu drugiej instancji, tj. art. 378 § 2 k.p.c. i art. 386 § 2 k.p.c. - przez pominięcie nieważności postępowania w niższej instancji - można zakwalifikować jako przyczynę kasacyjną z art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. Taka sytuacja nie miała jednak miejsca w sprawie.

Sąd Najwyższy nie dostrzegł także nieważności postępowania przed Sądem drugiej instancji, którą w ramach kognicji określonej przepisem art. 398¹³ § 1 k.p.c., bierze pod uwagę z urzędu.

Z przytoczonych względów należało odmówić przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania (art. 398⁹ § 2 k.p.c.).

O kosztach postępowania kasacyjnego – na stosowny wniosek zawarty w odpowiedzi na skargę kasacyjną – orzeczono na podstawie art. 108 § 1 k.p.c., obciążając nimi na podstawie art. 98 § 1 w zw. z art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c. stronę pozwaną, która przegrała sprawę w postępowaniu kasacyjnym, pozostawiając ich wyliczenie referendarzowi sądowemu.

Dariusz Dończyk

(A.G.)

[SOP]